

การศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษา ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอจาง จังหวัดลำปาง*

เดือนฉาย พงขาว^{1*} สมเกต อุทธโยธา² ณัฐยา ตันตรานนท์³

¹นักศึกษาลัทธิสุตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

²อาจารย์ผู้เขียนอำนวยการ ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

³อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

*Corresponding author e-mail: duanchai.kaykay@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอจาง จังหวัดลำปาง กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอจาง จังหวัดลำปาง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน และบุคลากรภาคีเครือข่ายของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอจาง ผู้บริหารระดับตำบล ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และผู้บริหารระดับหมู่บ้าน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน และเครือข่ายระดับตำบล ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุข ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวม 30 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ตรวจสอบโดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ได้ค่าคุณภาพระหว่าง 0.67-1.00 และ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอจาง จังหวัดลำปาง ในภาพรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ด้านการร่วมวางแผน ด้านการร่วมดำเนินการ ด้านการร่วมตรวจสอบ ส่วนด้านการร่วมประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง ความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอจาง จังหวัดลำปาง ในภาพรวมความต้องการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการร่วมวางแผน ด้านการร่วมดำเนินการ ด้านการร่วมตรวจสอบ ส่วนด้านการร่วมประเมินผลอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : สภาพปัจจุบัน; การมีส่วนร่วม; ภาคีเครือข่าย

*Received: 18 January 2024, Revised: 18 February 2024, Accepted: 21 February 2024

The Development Participation Of Network Model In Administration For Non-Formal And Informal Education In Ngao District Lampang Province *

Duanchai Poongkhao^{1*} Somkate Uttayotha² Nuttiya Tantranon³

Master of Education in Educational Administration, Chiang Mai Rajabhat University

Retired Teacher, Faculty of Education, Chiang Mai Rajabhat University

Teacher, Faculty of Education, Chiang Mai Rajabhat University

*Corresponding author e-mail: duanchai.kaykay@gmail.com

ABSTRACT

This research aimed to study the current conditions and the need of participatory of network in administration for non-formal and informal education in Ngao district Lampang Province. The sample 30 population were School Administrator of non-formal and informal education in Ngao district Lampang Province, teachers and network were President of the Subdistrict Administrative Organization , Permanent Secretary of Subdistrict Administrative Organization , Subdistrict headman , hospital of Subdistrict director, village headman , Public health volunteers , local wisdom. Basic Education Commissions and Supervisors were determined by random stratified proportional method. The instrument for data collection was a five-rating scale questionnaire with IOC between 0.67-1.00. The statistical analysis method used were: percentage, mean, standard deviation and content analysis. The results showed that: The current conditions of participatory of network in administration for non-formal and informal education in Ngao district Lampang Province were at the high level. By Participating in planning, Participation in operations, Participating in inspection, Participation in evaluation was at a moderate level. The need of participatory of network in administration for non-formal and informal education in Ngao district Lampang Province were at the high level. By Participating in planning, Participation in operations, Participating in inspection, Participation in evaluation is at a high level.

Keywords: current condition; participation; network

*Received: 18 January 2024, Revised: 18 February 2024, Accepted: 21 February 2024

บทนำ

การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการดำเนินงานจัดการศึกษาที่ต้องประสานการทำงานร่วมกับชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรอื่นรวมตัวกันเป็นภาคีเครือข่าย ซึ่งในส่วนของการสร้างภาคีเครือข่ายในทุกระดับของหน่วยงานและสถานศึกษาของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสะท้อนถึงความสัมพันธ์และความร่วมมือในกระบวนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยร่วมกัน การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผล ซึ่งในแต่ละหน่วยงานและสถานศึกษาของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีเทคนิควิธีหลากหลายในการสร้างภาคีเครือข่าย สร้างความสัมพันธ์กับเครือข่าย และเครือข่ายให้ความร่วมมือในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้กับประชาชน รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย ซึ่งแต่ละวิธีหรือเทคนิคจะส่งผลให้เกิดผลสำเร็จในการสร้างภาคีเครือข่ายในระดับที่แตกต่างกัน การศึกษาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และได้จัดให้มีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายการศึกษาในการสร้างการศึกษาและควบคุมการศึกษา รวมถึงการเข้าถึงหลักการประกันคุณภาพการศึกษาซึ่งจะเกิดแรงผลักดันให้เกิดนโยบายการประสานงานประสานความร่วมมือของภาคีเครือข่ายการศึกษาจากภาครัฐ เอกชนและภาคประชาชน ให้มีการทำงานร่วมกันมากขึ้นก่อให้เกิดความเข้มแข็งบนพื้นฐานของการยอมรับ การเข้าใจในประโยชน์ของการร่วมมือปฏิบัติงาน ซึ่งเครือข่ายมีความสัมพันธ์ในการร่วมกระตุ้นและประสานงานแหล่งเรียนรู้ แหล่งความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อรับและส่งหรือถ่ายทอดความรู้ประเภทต่าง ๆ ไปยังประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้อย่างต่อเนื่อง โดยที่ภาคีเครือข่ายมีเป้าหมายในการร่วมมือกันพัฒนาการศึกษาของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับประชาชนต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายร่วมเป็นภาคีเครือข่ายในการทำงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้เกิดการผลักดันกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทางสังคม ปัจจุบันหน่วยงานและสถานศึกษาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจะต้องมีการประสานความร่วมมือกันจัดการเรียนรู้กับภาคีเครือข่าย มาอย่างต่อเนื่องการสร้างภาคีเครือข่ายในทุกระดับของหน่วยงานและสถานศึกษาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสะท้อนถึงความสัมพันธ์และความร่วมมือในกระบวนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยร่วมกัน การร่วมคิดวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมตรวจสอบ ร่วมประเมินผล การบริหารจัดการสถานศึกษาควรให้ภาคีเครือข่าย มีส่วนร่วมรับผิดชอบผลการดำเนินงานในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานโครงการกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายได้ดียิ่งขึ้นและเป็นไปตามความต้องการของชุมชน (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดลำปาง, 2562) การพัฒนาระบบบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ในการจัดการศึกษาและสนับสนุนการศึกษาและเรียนรู้ให้มากขึ้น เพื่อให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและสนับสนุนการศึกษามากขึ้น โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานและระบบการศึกษาของชาติ

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออาจสามารถตระหนักและเห็นความสำคัญของการทำงานแบบมีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน ระดับองค์กร หรือระดับประเทศนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในกระบวนการที่ตนปัจจุบัน เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกการเป็นเจ้าของ (Ownership) และจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้น ยินยอมปฏิบัติตาม (Compliance) และรวมถึงตก

ลงยอมรับ (Commitment) ได้อย่างสมัครในเต็มใจและสบายใจ ได้มีการดำเนินการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผล (วชิรวัชร งามละม่อม, 2559) สอดคล้องกับ (วันชัย วัฒนศัพท์, 2553) ได้ให้ความเห็นว่าการมีส่วนร่วมนั้นจำเป็นต้องมีขั้นตอนโดยคนจะเข้าร่วมในกิจกรรมทุกอย่างอย่างน้อยต้องมีพื้นฐานความคิดการมีส่วนร่วมอยู่ภายในใจ ทั้งนี้หลักพื้นฐานของการมีส่วนร่วมจะต้องให้ความสำคัญต่อมนุษย์ทุกระดับ ตามแนวยุทธศาสตร์และจุดเน้นการดำเนินงานสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ชุมชนและภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน ร่วมจัด ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายมีความสำคัญต่อการบริหารการศึกษา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอองาว จังหวัดลำปาง สังกัด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดลำปาง เพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอองาว เพื่อช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้เรียน ภาคีเครือข่าย ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความรู้ ความเข้าใจ รับทราบหน้าที่ และรู้รูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และนอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัยการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอองาว ในการนำไปปรับปรุงพัฒนากระบวนการในการดำเนินงานร่วมกับภาคีเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอองาว จังหวัดลำปาง

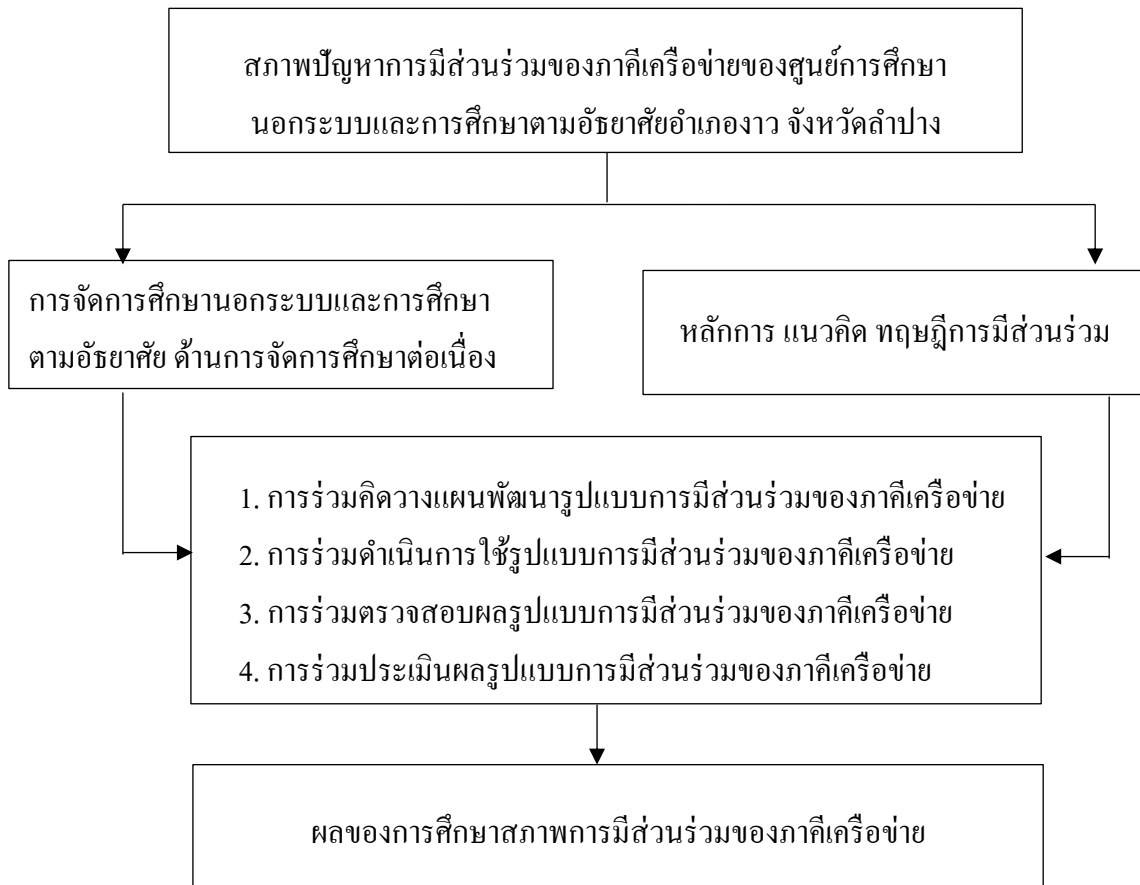
ขอบเขตงานวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอองาว และบุคลากรภาคีเครือข่ายของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอองาว จังหวัดลำปาง จำนวน 156 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 30 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอองาว จังหวัดลำปาง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน และบุคลากรภาคีเครือข่ายของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอองาว ผู้บริหารระดับตำบล ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และผู้บริหารระดับหมู่บ้าน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน และเครือข่ายระดับตำบล ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุข ภูมิปัญญาท้องถิ่น

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอจาง จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. สร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายหลักเกณฑ์ ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม จากเอกสาร คู่มือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเอกสารที่ศึกษาเป็นงานวิจัย บทความ และหนังสือ ที่เป็นเอกสารรูปเล่มและในรูปแบบของเอกสารดิจิทัล แล้วจัดบันทึกเพื่อให้ได้องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้เบื้องต้น และกำหนดองค์ประกอบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

1.2 สร้างแบบสอบถามแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอจาง จังหวัดลำปาง โดยนำนิยามปฏิบัติการ องค์ประกอบ ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มาสร้างแบบสอบถาม ได้ประเด็นคำถาม 32 ข้อ และหาคุณภาพของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00

2. ดำเนินการศึกษาสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอวัง จังหวัดลำปาง โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอวัง จังหวัดลำปาง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

คือ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอวัง จังหวัดลำปาง โดยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นประเภทมาตราส่วน (Rating Scale) ประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด สอบถามความคิดเห็นในประเด็นของสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอวัง จังหวัดลำปาง โดยแบบสอบถามความคิดเห็นมีจำนวน 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 สอบถามสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สอบถามสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยเป็นคำถามแบบปลายเปิด

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ใช้วิเคราะห์สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้วิเคราะห์สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอวัง จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยนำไปสู่การอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอวัง จังหวัดลำปาง ในภาพรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกตามรายด้าน พบว่า ด้านการร่วมดำเนินการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการร่วมวางแผน และ ด้านการร่วมตรวจสอบ ตามลำดับ ส่วนด้านการร่วมประเมินผล เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหาร
การศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอจาง จังหวัดลำปาง

ที่	การมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	อันดับ
1	ด้านการร่วมวางแผน	3.04	0.90	มาก	2
2	ด้านการร่วมดำเนินการ	3.30	0.77	มาก	1
3	ด้านการร่วมตรวจสอบ	3.02	0.81	มาก	3
4	ด้านการร่วมประเมินผล	2.80	1.04	ปานกลาง	4
เฉลี่ยโดยรวม		3.04	0.81	มาก	

1. ระดับการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอจาง จังหวัดลำปาง ด้านการร่วมวางแผน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาตามหัวข้อพบว่า หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการร่วมวิเคราะห์แนวทางการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพบริบทของพื้นที่ รองลงมาคือ มีการร่วมปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของพื้นที่ ในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรอย่างชัดเจน ในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย มีการวางแผนการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย พร้อมจัดทำปฏิทินการดำเนินงาน ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ มีการแต่งตั้งคณะดำเนินงานการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2. ระดับการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอจาง จังหวัดลำปาง ด้านการร่วมดำเนินการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาตามหัวข้อพบว่า หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ประสานงาน ความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย ในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย รองลงมาคือ ภาคีเครือข่ายให้คำปรึกษาในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย สนับสนุนทรัพยากรที่เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ อาคารสถานที่ใช้ในการจัดกิจกรรม บุคคลเป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ การบำรุงขวัญกำลังใจให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมและผู้จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การเตรียมความพร้อมการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาคีเครือข่ายในการร่วมจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

3. ระดับการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอจาง จังหวัดลำปาง ด้านการร่วมตรวจสอบ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาตามหัวข้อพบว่า หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การติดตามผลการให้ข้อเสนอแนะ (Coaching & Mentoring) การจัดกิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย รองลงมาคือ ติดตามผลการดำเนินงานของการจัดกิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย การร่วมสังเกตการณ์ การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ นิเทศการดำเนินงานของการจัดกิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย และ การให้

ข้อเสนอแนะ (Coaching & Mentoring) การจัดกิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

4. ระดับการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอจาง จังหวัดลำปาง ด้านการร่วมประเมินผล โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาตามหัวข้อพบว่า หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ร่วมประเมิน การจัดกิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย และ ร่วมสรุปผลการประเมิน การจัดกิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย รองลงมาคือ ร่วมกำหนดขอบเขตการประเมิน การจัดกิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน การจัดกิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย และ ร่วมกำหนดวิธีการประเมิน การจัดกิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

5. ข้อเสนอแนะอื่นๆ ควรให้ภาคีเครือข่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ควรมีการประสานงานกับภาคีเครือข่าย ควรให้ภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมวางแผนร่วมวิเคราะห์แนวทางการจัดกิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพบริบทของพื้นที่ รวมถึงการตั้งเป้าหมาย การจัดกิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

อภิปรายผล

จากสรุปผลการวิจัยที่กล่าวมาแล้ว สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้ การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอจาง จังหวัดลำปาง ในภาพรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการร่วมดำเนินการ มีส่วนร่วมสูงสุด ด้านการร่วมวางแผน ด้านการร่วมตรวจสอบ ตามลำดับ ส่วนด้านการร่วมประเมินผล มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอจาง มีการดำเนินการจัดกิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งภาคีเครือข่ายได้มีส่วนร่วม ได้มีการวางแผนการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในการจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้มีการจัดการที่เป็นลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน สำหรับด้านการร่วมตรวจสอบ มีส่วนร่วมในการนิเทศติดตามการดำเนินงานของการจัดกิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้ เพื่อให้เครือข่ายได้มีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงานตามนโยบาย การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา/วิเคราะห์ปัญหา การมีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการ/วิเคราะห์ความต้องการ และการมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการหรือบุคลากร การมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์จัดลำดับความสำคัญของปัญหาคำหนดแผนงานและโครงการการจัดทำแผนงานและโครงการศึกษาความเป็นไปได้ของแผนงานและโครงการและทบทวนแผนงานและโครงการ

2) การมีส่วนร่วมดำเนินการ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่าง ๆ การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุนทางด้านทรัพยากรและการร่วมมือ

รวมทั้งการเข้าร่วมแรงร่วมใจในการดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมตามแผนปฏิบัติงานประจำปี การเข้าร่วมประชุม การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ให้คำแนะนำ ให้ความรู้

3) การมีส่วนร่วมตรวจสอบ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการร่วมตรวจสอบ นิเทศ ติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามขั้นตอนการดำเนินงาน และ

4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบติดตามและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมที่ได้ดำเนินการหรือปฏิบัติไปแล้วเพื่อหาข้อสรุป ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติน้อยกว่าด้านอื่นๆ ก็คือ ด้านการร่วมประเมินผล คงเป็นเพราะการประสานงานกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายล่าช้าไม่ชัดเจน ได้มีการดำเนินการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผล (Okley & Marsden, 1984) สอดคล้องกับศิริดา ศักดิ์สุนทรศิริ (2554) ได้ให้แนวทางในการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนได้สรุปลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา เช่น ช่วยเสนอปัญหาสำรวจข้อมูลค้นหาสาเหตุของปัญหาและสำรวจความต้องการของชุมชน 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ เช่น ร่วมลำดับความสำคัญของปัญหากำหนดแผน และโครงการเพื่อแก้ปัญหาจัดทำแผน และโครงการศึกษาความเป็นไปได้ของแผนและโครงการและทบทวนแผนและโครงการ 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติเช่นร่วมในการออกแรงออกเงินงบประมาณสิ่งของให้คำแนะนำให้ความรู้ร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลรับทราบการแล้วเสร็จของโครงการและร่วมประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการสรุปของตัวเองรูปแบบของการมีส่วนร่วม

ภาคีเครือข่ายควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ควรมีการประสานงานกับภาคีเครือข่าย ควรให้ภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมวางแผนร่วมวิเคราะห์แนวทางการจัดกิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพบริบทของพื้นที่ รวมถึงการตั้งเป้าหมาย การจัดกิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภองาว จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยได้นำมาเป็นประเด็นและข้อเสนอแนะดังนี้

1. จากผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันและความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภองาว จังหวัดลำปาง โดยรวมและจำแนกรายด้านแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านการร่วมวางแผน ด้านการร่วมดำเนินการ ด้านการร่วมตรวจสอบ ด้านการร่วมประเมินผล ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการร่วมวางแผน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการร่วมประเมินผล

ดังนั้น ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอองาว ควรให้ภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมประเมินผล เพื่อการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หลังจากเสร็จสิ้นการดำเนินการจัดการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2. จากผลการวิจัยด้านการร่วมวางแผน พบว่า มีการแต่งตั้งคณะดำเนินงานการจัดกิจกรรม การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอองาว ควรมีการแต่งตั้งภาคีเครือข่ายร่วมเป็นคณะดำเนินงานการจัดกิจกรรมการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้เป็นรูปธรรมและมีความชัดเจนในการทำงานร่วมกัน

3. จากผลการวิจัยด้านการร่วมดำเนินการ พบว่า การเตรียมความพร้อมการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาคีเครือข่ายในการร่วมจัดกิจกรรมการจัดการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอองาว จึงควรมีการประสานกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายเพื่อให้ทางหน่วยงานภาคีเครือข่ายได้มีการเตรียมความพร้อม การมีส่วนร่วมในการร่วมจัดกิจกรรมการจัดการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ

4. จากผลการวิจัยด้านการร่วมตรวจสอบ พบว่า การนิเทศการดำเนินงานของการจัดกิจกรรมการจัดการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และการให้ข้อเสนอแนะ (Coaching & Mentoring) การจัดกิจกรรมการจัดการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอองาว จึงควรให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการนิเทศการดำเนินงานของการจัดกิจกรรมการจัดการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และควรให้ภาคีเครือข่ายให้ข้อเสนอแนะการจัดกิจกรรมการจัดการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อการพัฒนาการดำเนินงานของการจัดกิจกรรมการจัดการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

5. จากผลการวิจัยด้านการร่วมประเมินผล พบว่า การร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินการจัดกิจกรรมการจัดการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และการร่วมกำหนดวิธีการประเมิน การจัดกิจกรรมการจัดการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอองาว จึงควรให้ภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินการจัดกิจกรรมการจัดการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และควรให้ภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการประเมินการจัดกิจกรรมการจัดการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยที่พบว่า การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอองาว จังหวัดลำปาง ในด้านการร่วมประเมินผล มีระดับการมีส่วนร่วมต่ำสุด ดังนั้น สถานศึกษาควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอองาว จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยพบองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการศึกษาข้อมูล

ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา/วิเคราะห์ปัญหา การมีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการ/วิเคราะห์ความต้องการ และการมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการหรือบุคลากร การมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์จัดลำดับความสำคัญของปัญหากำหนดแผนงานและโครงการการจัดทำแผนงานและโครงการศึกษาความเป็นไปได้ของแผนงานและโครงการและทบทวนแผนงานและโครงการ 2) การมีส่วนร่วมดำเนินการ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่าง ๆ การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุนทางด้านทรัพยากรและการร่วมมือรวมทั้งการเข้าร่วมแรงร่วมใจในการดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมตามแผนปฏิบัติงานประจำปี การเข้าร่วมประชุม การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ให้คำแนะนำ ให้ความรู้ 3) การมีส่วนร่วมตรวจสอบ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการร่วมตรวจสอบ นิเทศ ติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามขั้นตอนการดำเนินงาน และ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบติดตามและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมที่ได้ดำเนินการหรือปฏิบัติไปแล้วเพื่อหาข้อสรุป ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติน้อยกว่าด้านอื่น ๆ ก็คือ ด้านการร่วมประเมินผล คงเป็นเพราะการประสานงานกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายล่าช้าไม่ชัดเจน ได้มีการดำเนินการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผล

เอกสารอ้างอิง

- ศิริดา ศักดิ์สุนทรศิริ. (2554). *แนวทางในการจัดการศึกษาแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนภายใต้การบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองอุดมชลจรจังหวัดฉะเชิงเทรา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สยามมล เกษประดิษฐ์. (2559). *การศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ ค.ม.(การบริหารการศึกษา). สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- สุรัตน์ ก้อนนาค. (2554). *แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดชัยนาท*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2555). *คู่มือการจัดการศึกษาต่อเนื่อง*. กรุงเทพฯ: รังสีการพิมพ์
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2554). *รายงานผลการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551). *คัมภีร์ กศน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

- อิสรพล ปิ่นขจร. (2556). การศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 มหาวิทยาลัย
นครพนม.
- อภิขยา บุญเจริญ. (2556). อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้. สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อนันต์ เพื่องทอง.(2553). ปัญหาการเรียนการสอนของศูนย์การศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ
ในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทราตามการรับรู้ของนักศึกษานอกโรงเรียนและครู การศึกษานอกโรงเรียน.
วิทยานิพนธ์ กศ.ม.(การบริหารการศึกษา).ชลบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Oakley, P., & Marsden, D. (1984). *Approaches to participation in rural envelopment*. Geneva:
International Labour Organization.